

โครงการย่อยที่ 4

ประสบการณ์การพัฒนาของอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มไทย¹

รศ.ดร.อาชนัน เกาะไพบูลย์ และ

ภาณุพงศ์ ศรีอุดมขจร

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

การศึกษานี้วิเคราะห์ทางเลือกการปรับตัวของอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของไทย ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ เครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ของการศึกษานี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการ 30 รายและแรงงานต่างด้าวที่ทำงานในอุตสาหกรรม 100 คน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของไทยวันนี้ไม่ใช่ทั้งอุตสาหกรรมดาวรุ่งแต่ก็ไม่ถึงกับเป็นดาวร่วง แม้วันนี้จะเติบโตช้าลงอันเนื่องจากปัญหาจากตลาดแรงงานในประเทศตรงตัวและแรงงานไทยเลือกที่จะไม่ทำงานในโรงงานอย่างเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ไม่ใช่เกิดจากปัญหาความสามารถในการแข่งขันโดยตรง วันนี้อุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของไทยพึ่งพาการส่งออกมากเสียด้วยซ้ำ ผู้ประกอบการที่มีผลการดำเนินงานที่ดีส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ เห็นพ้องถึงความสำคัญของ Process Upgrading ต่อการอยู่รอดในธุรกิจในระยะยาว มีความยืดหยุ่นในการประกอบการสูง แต่ไม่ใช่ทุกรายพัฒนาตราสินค้าของตนเอง ทางเลือกการปรับตัวอื่นๆ นอกจากการทำ Process Upgrading ได้แก่ การใช้เครื่องจักรเข้ามาทดแทนคนงาน การออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ และการนำเข้าแรงงานจากต่างประเทศ ซึ่งผู้ประกอบการสามารถใช้ทั้งสามทางเลือกพร้อมๆ กันได้ ไม่จำเป็นต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง การอนุญาตให้ผู้ประกอบการใช้แรงงานต่างชาติในการผลิตไม่ได้ชะลอกระบวนการยกระดับการผลิตแต่อย่างใด ในความเป็นจริงแรงงานต่างด้าวเหล่านี้มาช่วยให้กระบวนการปรับตัวทำได้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาตราสินค้าไม่ได้เป็นแนวทางออกเสมอไปแต่เหมาะสมกับบางผลิตภัณฑ์เท่านั้นโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่มีตลาดภายในประเทศรองรับ วันนี้ทิศทางของนโยบายภาครัฐรวมอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเข้าไปกับอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องภายใต้กรอบอุตสาหกรรมแฟชั่นซึ่งเป็นเรื่องที่ดี แต่การผลักดันนโยบายต่างๆ ในรายละเอียดจำเป็นต้องพิจารณาธรรมชาติของผลิตภัณฑ์มาประกอบ

¹ ผู้วิจัยได้ประโยชน์จากข้อเสนอแนะจาก คุณจันทน์ นวสมิตวงศ์ คุณอนุวัตร จุลินทร และผู้เข้าร่วมสัมมนา เผยแพร่ความรู้เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2559 ที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นอกจากนี้ยังขอขอบคุณผู้ประกอบการที่ให้ความอนุเคราะห์ในการทำวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

Abstract

This paper analyzes adjustment options for Thai garment firms. Pros and cons in each option are presented, using the in-depth interview of 30 garment firms and 100 foreign workers working in the industry. While the industry is not rapidly expanding as it was in the 1980s, its growth hinges on availability of workers amidst the tightening labor market condition in Thailand instead of the industry's export competitiveness. In particular, local works spur jobs in the garment industry as well as other labor-intensive industries. In fact, the industry is more export-oriented. Firms outperforming others in the industry are usually large in size, confirm the relative importance of process upgrading for long-term survival, and have a highly flexible production process, but only some develop their own brands. In addition to process upgrading, 3 adjustment options are available, i.e. capital deepening, investment abroad and importing foreign workers, all of which are not mutually exclusive. There is no evidence that allowing firms to hire foreign workers would retard upgrading. In fact, these foreign workers are helpful for those in the middle of upgrading to continue their operation. Developing own brand is suit for certain types of garments and those which have

4.1 โจทย์ความท้าทาย

อุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศต่างๆ ทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นประเทศอังกฤษ ญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน รวมทั้งประเทศไทย ทั้งนี้เพราะอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานในการผลิต ดังนั้นจึงมีศักยภาพสูงที่สามารถรองรับแรงงานส่วนเกินจากภาคเกษตร ศักยภาพดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงโครงสร้างจากประเทศเกษตรกรรมไปสู่ประเทศอุตสาหกรรม

การผลิตเชิงอุตสาหกรรมของเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มในประเทศไทยเริ่มต้นราวกลางทศวรรษ 1980 และขยายตัวอย่างรวดเร็ว เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญที่สุดของไทยแทนข้าวในปีพ.ศ. 2528 และอยู่ในอันดับที่หนึ่งระหว่างปีพ.ศ.2528-35 อย่างไรก็ตามค่าแรงที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและเศรษฐกิจไทยเข้าสู่วงจรของเศรษฐกิจฟองสบู่ทำให้มีคำวิพากษ์วิจารณ์ว่าอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเป็น